

KATJA
KALLIO
PRŮSVITNÉ
SRDCE

Prusvitné srdce

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

☰ KNIHA ZLIN

KATJA KALLIO
Prusvitné srdce – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2023

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

K A T J A

K A L L I O

P R Ů S V I T N Ě

S R D C E

F I L I

This work has been published with the financial support of FILI – Finnish Literature Exchange.

Tato kniha vychází s finanční podporou literární nadace FILI – Finnish Literature Exchange.

Part of this work was translated during FILI's Translator-in-Residence programme.

Část této knihy byla přeložena v rámci překladatelské rezidence pořádané FILI.

Copyright © Katja Kallio, 2021

Original edition published by Otava, 2021

Czech edition published by agreement with Katja Kallio and Elina Ahlback Literary Agency, Helsinki, Finland.

Translation © Martina Šimová, 2023

ISBN tištěné verze 978-80-7662-471-9

ISBN 978-80-7662-472-6 (1. zveřejnění, 2023) (epdf)

ISBN 978-80-7662-473-3 (1. zveřejnění, 2023) (epub)

ISBN 978-80-7662-474-0 (1. zveřejnění, 2023) (mobi)

K A T J A
K A L L I O
P R Ů S V I T N Ě
S R D C E

Přeložila Martina Šimová

≡ KNIHA ZLIN

PRVNÍ RÁNO mi k nohám padl zmrzlý ptáček.

Okna jsme na noc zakryli dekami, ale stejně byla taková zima, že mrazem prokřehly dokonce i naše sny, a my z nich za svítání procitli úplně ztuhlí. Otcova čapka z tulení kůže přimrzla ke stěně. Když ji odtrhl, na tapetě zůstaly chlupy a kousek kůže.

Vyšla jsem na dvůr, aby mi po návratu dovnitř bylo o trochu větší teplo. Pozorovala jsem bílé, nehybné moře a tyrkysové rybářské chýše a poslouchala, jak mi zuřivě kručí v břiše. Pak někdo zavolal moje jméno, nepoznala jsem, kdo to byl, všechny ženy v naší rodině mají stejný hlas. Beato, volaly.

A vtom mi k nohám zničehonic spadl ptáček. Zmrzl uprostřed letu – při pádu na zem nepřipomínal měkký uzlíček, ponožku, co sklouzne ze šňůry na prádlo, tak jako ptáci, když za letních dnů narazí do okna. Jeho padající tělíčko mělo tvar hvězdy, křídla jako cípy ostře čněla směrem ven, zobáček trčel přímo do strany. Obrátila jsem pohled k obloze, jako bych na ní ještě mohla spatřit stopu, kterou ptáček letící k zemi zanechá v mrazivém ránu. Stříbrný škrábanec.

TAKOVÉ ŘASY! Když si tu ležíme tváří v tvář, zdají se úplně ne-skutečné. Jsou dlouhé a silné jako ptačí pera, a právě tak hed-vábné. Když po nich přejeđu konečky prstů, začnou mě šim-rat, až si je musím skousnout zuby. Druhou rukou vezím pod tvým pasem a nechci ji odtáhnout.

Bradu máš hladkou a tvrdou jako kámen. Nejspíš ses těsně před odchodem oholil. Tvoje kůže je cítit chladem, vlasy ti zase voní po teplém kouři. Tváře máš po létě stále ještě opá-lené a takhle zblízka nad tvými lícními kostmi rozeznávám světlé čárky. Mhouřil jsi oči, možná jsi byl rybařit v oslepující záři slunce. Čelo máš každopádně světlejší než obličej. Patrně jsi v létě nosil čapku.

Tvoje ruce pod mými šaty jsou teplé. Když tě obemknu no-hou, přijde mi, jako by se mi v ní ztratilo tvoje srdce a teď mi tepalo ve stehně. Srdce ti bije i v krku, cítím ho taky na čele. Na rozdíl od ostatních lidí máš srdce rozesetá po celém těle.

Naše hnízdečko je teplé a tiché. Tam venku se zvedl vítr, stro-my vrzají jako dveřní panty. Les je plný otevřených dveří a oken jako palác ponechaný vlastnímu osudu. Na břehu roste katrán a hadinec, v létě je modrý, ale touhle dobu už zvadl a zbělal. A mezi nimi tlejí plané pobřežní růže, o kterých se říká, že pu-tují, protože se šíří pod zemí a vyrážejí na povrch, kdekoliv se jim zlíbí. Teď v září jsou seschlé a zvadlé, ale divoce voní, jako

by jim šlo o život, moře se zelená. V Oděse bude moře touhle roční dobou pravděpodobně černé a teplé. Slunce tam oblohu možná i za dne barví dočervena.

Cestou ti o sobě řeknu všechno, malé i velké věci. Konečně je na to čas, nikdo nás nepřeruší. Šeptám ti všechna svá tajemství a tolik vzpomínek a snů, kolik jen dokážu. Chci, abys mě poznal skrz naskrz, popředu, pozpátku i zprostředka – zprostředka ze všeho nejlíp.

KDYŽ JSME se sem vraceli po ledu, omylem jsme přešli náš dům.

Otec si pro návrat vybral jasně modrý mrazivý den. Ten rok panovala ta nejchladnější zima všech dob, bylo snad šestatřicet pod nulou a ještě nikdy jsem neviděla tolik sněhu. Toho dne sice nezuřila vánice, ale stejně jsme postupovali nazdařbůh. Sníh nás oslepil tak, že jsme nevěděli, kde přesně jsme. Saně se šinuly vpřed jako černý mravenec po hliníkové folii.

Bylo to v únoru roku 1942. Anebo možná ještě v lednu. Dourazili jsme mezi úplně prvními navrátilci. Tehdy tu přebývali jen finští vojáci, dobrovolníci, kteří se podíleli na znovubudování státu, a ženisté z kraje Pohjanmaa, co tu vykopávali miny. Do Hanka se bez příslušných papírů nikdo nedostal. I my jsme se přihlásili jako dobrovolníci a obdrželi pasy. Otec je rybář a ve městě panoval zoufalý nedostatek jídla. Matka se živí úklidem. Moje mladší sestra Sylva už vstoupila k lottám a na starší Harriet se vztahovala pracovní povinnost. Na mě ne – mojí dceři Agnes bylo teprve pět.

Otec byl v den návratu jako zběsilý. Matku děsila bezmračná obloha, mluvila o Molotovově počasí. Ale otec si z toho nic nedělal. Jedeme domů, jedeme domů, drmolil jako nějaké záříkavadlo. Nejspíš se bál, že se nám návrat nakonec přece jen nepodaří. Že si z nás osud ztropí ještě nějaký žert. A to se taky stalo.

Já a otec jsme dekami zakryli židle, rance, konvice, hrnce a další věci a přivázali je k saním provazem. Matka s Agnes, zachumlané od hlavy k patě, seděly pod vydělanou skopovicí. Agnes sebou cestou začala neklidně šít, jako by se chystala snést vejce, ale matka dohlédla na to, aby zůstala dobře zabalená a neutrpěla omrzliny. Zářivě jasná obloha se nám nekle- nula nad hlavami ani nehleděla za námi, ale stála k nám zády, rovná jako zeď.

A zničehonic jsme se ocitli v Západním přístavu. Jeho žu- lové pilře sis nemohl splést navzdory tomu, že z většiny pří- stavu zbyly jen trosky. Otec zastavil koně.

My jsme ho přejeli, řekl a rozhlížel se kolem – nemohl uvěřit vlastním očím. Ale byla to pravda. Přejeli jsme náš dům, protože ho přetřeli namodro.

Skoro dva roky jsme bydleli v Bromarvu v komůrce otcova bratrance Villeho. V létě to bylo snazší, ale v zimě, kdy se ne- dalo být venku, tam bylo tak těсно, že jsme museli na přeskáč- ku dokonce i dýchat. Můj mladší bratr Cyrus byl na frontě, stejně jako Harrietin manžel Johan, ale my ostatní jsme se mačkali v jednom kamrlíku. Otcovi bratři Bertil a Boije ales- poň spravili boudu na dvorku tak, aby se v ní dalo žít, a pře- bývali tam. Řekli nám, že Hanko bylo pronajato Sovětskému svazu na třicet let, ale my stejně ani nepomysleli na to, že by- chom si v Bromarvu postavili vlastní dům. To bychom totiž přiznali, že nevěříme v návrat domů, a celé město by nám vy- klouzlo z ruky a utopilo se v moři. Osud Hanka závisel na tom, zda se Kreutzmanovic rodina smíří s odchodem a podvolí se, anebo ne. Spali jsme v bratrancově kamrlíku vyrovnaní jeden na druhém jako talíře a okrajů města se drželi zuby nehty.

Začátkem roku 1942 jsme se nicméně v novinách dočetli, že Finsko získalo Hanko zpátky. Potají jste odtamtud vy- klouzli, aniž si vás kdokoliv všiml. Němci obléhali Leningrad, takže vás nejspíš bylo potřeba na východní frontě. Když

švédští dobrovolníci vpochodovali do prázdného města, vzduchem poletovaly jen bílé kousky papíru. Nevím, co jste roztrhali a proč.

Zároveň jsme obdrželi pozdravy od Hitlera. V novinách otiskli gratulační telegram, který Hitler zaslal prezidentu Rytimu, a ten si pamatuju celkem přesně, stálo v něm zhruba tohle:

„Jeho Excellence, prezident Finské republiky Herr Risto Ryti. S velkou radostí jsem obdržel novinu, že Finsku se podařilo získat zpátky Hanko. Finský národ tak v historickém boji za svobodu dosáhl dalšího významného milníku. Žádám Vaši Excelenci, aby tímto přijala srdečné gratulace ode mě i celého německého národa. Adolf Hitler“

Pod ním otiskli Rytihovo děkovný telegram Hitlerovi, ale ten si nepamatuju, protože byl hrozně složitý. Nicméně se v něm psalo „Upřímně“ a taky „s díky za finský národ“.

Otec v Západním přístavu otočil koně a vyjeli jsme zpátky. Postupovali jsme pomalu a každý dům si prohlíželi, jak nejdůkladněji jsme dokázali, i když mráz štípal do očí, až se nám z nich na tváře valily slzy.

Netrvalo dlouho a otec zastavil saně před modrým domem. Slunce zářilo jako o život a nátěr vybarvilo tak jasně, jak to jen šlo.

Ježíši, vypravil ze sebe otec. Dům postavil dědeček.

Krrrucipísek, vyhrkla Agnes, která v Bromarvu trávila spoustu času se strýčky.

Matka si rukou zakryla ústa a mlčky na dům zírala. Agnesina zaklení si ani nevšimla.

Natřeli takhle i všechny ostatní? ptala se Harriet, která se strachovala o vlastní vilu. A něco určitě řekla i Sylva, jen si to nepamatuju.

Rybářské chýše jste natřeli stejnou modrou barvou jako domy. Borovice stály na svých místech mezi domem a břehem. Vrhaly na sních těžké černé stíny, jako by je už nedokázaly nést.

Otec nám prikázal, abychom počkali v saních, než zkontroluje dům. Já ale neposlechla a vstala jsem.

Mami, nechod', zakvičela Agnes zpod ovčí kůže. Nic se neboj, řekla jsem a stejně vyrazila za otcem. A ten mi to nezakázal.

Pokud šlo o miny, dům už prověřili, protože se vědělo, že přijedeme zpátky. Na fasádě o tom viselo připevněné úřední potvrzení. I tak jsme se ale ke stavení blížili opatrně, jako by mohlo vyletět do vzduchu při pouhém pohledu. Okna byla rozbitá, pod nimi se třpytily hromádky skla. Otec nakoukl dovnitř první. Kamna si prohlížel dlouho, jako by měl podezření, že je autority nezkontrolovaly. V pěknějších domech, třeba v tom Harrietině, jste miny ukrývali do klavírů a lustrů.

Ve světnici stála stolička a umyvadlo, které jsem nepoznávala, z umyvadla jako pyramida vyrůstala malá hromádka sněhu. Pokoje byly tam co dřív, ale mně stejně připadalo, jako by se jejich uspořádání pomíchalo nebo jako bych oknem nakoukla do nějakého cizího domu. Tady že bydlíme? pomyslela jsem si. To nemůže být pravda.

A pak se zčistajasna začal ozývat psí štěkot. Byl to první zvuk života, který jsem tu zaslechla. Rámus se rychle přibližoval a vzápětí už se kolem přehnal smečka toulavých psů. Nejspíš hledali jídlo nebo je něco vyplašilo. Nás nedbali, ale běželi dál a dělali přitom uširvoucí randál, štěkali a ňafali, hned pronikavě, hned tlumeně. Bylo tu na dvacet psisek různé barvy i velikosti, ale pelášili tak blízko sebe, snad ze strachu, aby se náhodou nerozdělili, že mým uslzeným očím připadali jako jedno obrovské zvíře.

NIKDY NEZAPOMENU na to, kdy jsem tě spatřila poprvé.

Všichni ostatní odešli k sousedům, Öhmanovým, kteří se do města vrátili hned po nás. Matka s sebou vzala i Agnes, říkala, že lidi potěší, když za podobných okolností uvidí dítě. Před válkou můj levoboček nikoho netěšil, takže bylo dobře, pokud tomu teď bylo jinak, a Agnes alespoň vytáhla paty z domu. Na začátku jsme ji pečlivě drželi doma, protože zbylé miny bylo možné odstranit, teprve až roztaje sníh. Dítě ale nemá žít uvnitř jako nějaký fíkus, jinak mu z toho vyraší listy a kořeny.

Když ostatní zmizeli z dohledu, zůstala jsem na dvorku, abych lopatou navršila sníh do věder. Už nám došlo, že jste při odchodu do studní naházeli psy a kočičí mršiny. Zkusili jste nám co možná nejvíc ztížit život a povedlo se vám to. Dokonce i pitnou vodu bylo třeba tavit ze sněhu. Ve vodě se někdy našly malé a občas i větší kosti. Jednou jsem ze sítka vylovila ostrý žlutý zub a jenom doufala, že patřil přinejhorším kočce.

Doma jsme byli teprve několik dní. Všechno bylo ztuhlé, navlhlé nebo těžké. Dveře, dřevo na otop, naše vlastní kosti. Slunce nedůvěřivě zářilo zpoza clony mraků, sníh v těžkých hroudách s zuchnutím dopadal do věder. Vzpomínám si, že po zmrzlém sněhu cupital ptáček, aniž za sebou nechával stopy.

Přišel jsi sobí stezkou a zastavil se na vzdáleném konci dvorku. Vypadal jsi jako balvan. Seděl jsi skrčený na místě, hlavu vraženou mezi ramena, až to vypadalo, že žádnou nemáš. Nejspíš ses přehraboval ve sněhu, možná jsi hledal hnojště a na něm něco k snědku. Na zádech šedého kabátu se ti bělalo velké písmeno V.

Otočil ses a uviděl mě, vzpomínáš? Na chvíli jsi zaváhal a potom jsi vyrazil směrem ke mně.

Promluvil jsi jako první. Řekl jsi něco, čemu jsem nerozuměla. Znělo to, jako by někdo šlápl na větev. Příští slovo už jsem ale rozeznala.

Chljeba, řekl jsi.

Aha, takže finské slovo pro chleba, *leipä*, pochází z ruštiny. To jsem ani nevěděla. Zároveň jsem zavrtěla hlavou. Strašně jsem se polekala, roztráslly se mi nohy, srdce mi bušilo v hrudi jako divé. Spletli jsme se, kvílelo. Oni odsud vůbec neodešli. Byla to past.

Stál jsi ode mě asi metr nebo dva. Byli jsme úplně potichu, kolem se rozléhalo jen zvonění a lomození, jak sousedé opravovali své domy, a mně v hrudi běsnilo srdce. V tu chvíli jsem si poprvé všimla tvých řas. Napadlo mě, jestli jsou vůbec skutečné.

Počkej, slyšela jsem se najednou říkat.

Ve spíži zejdící prázdnotou stál soudek sledů. Vzala jsem z něj jen tolik, aby si toho nikdo nevšiml, ani matka. Zabalila jsem ryby do novin, na stránce byla fotografie tanku. Obrátila jsem ji a sledě zabalila znovu. Teď byl navrchu obrázek mrtvého koně s kopyty trčícími vzhůru.

Ty ses ale na fotografii ani nepodíval, místo toho jsi papír hned rozbil. Spatřil jsi sledě, černá pírká se ti otřela o tvář.

Spasiba, zašeptal jsi.

Vyrazil jsi na konec dvorku, v ruce sledě zabalené do koňské mrtvoly. Krátce nato ses zastavil, noviny zašustily, jak jsi sklonil hlavu. Přede mnou jsi nechtěl dát najevo svůj hlad, ale nevydržel jsi čekat až do chvíle, kdy mi úplně zmizíš z očí.

Umaštěný novinový papír jsi složil a strčil si ho do kapsy. Vzpomínám si, jak jsem si pomyslela: ten je ale čistotný, vždyť to měli být taková špinavci. Až zpětně mi došlo, že sis papír schoval, abys z něj později mohl slízat ještě i rybí tuk.

O chvílku později se domů vrátili ostatní. Otec se mě ptal, jestli jsem viděla válečné vězně. Prý se tady potulují, říkal mi, přišli i sem? Harriet vstoupila dovnitř s Agnes v náručí. Otec vyrazil obejít dům, aby se ujistil, že se na dvoře nikdo neschovává, a soused Öhman se vypravil za ním. Právě kvůli tomu sem naše doprovodil, a taky si přišel pro okna. Bertil a Boije okna hned po příjezdu objevili v továrně na sušenky, která fungovala jako odkládiště kdejakých krámů poté, co fabrika přesídlila do Helsinek. Strýčkové nejprve prodávali i všechny možné pěknější věci jako gobelíny, ikony a koberce, ale zboží bylo postupem času stále obyčejnější a nezbytnější. Tuhle dobou byla okna to nejlepší, s čím se dalo obchodovat.

Po kontrolní obchůzce nám Öhman řekl, že někdo z místních obdržel rozkaz přivést sem tucet vězňů z pobřežního lágru, aby odházeli sníž z kolejí až po Tulliniemi. Prý jste uměli vzít pěkně za práci, ale byli jste unavení, protože vám nedávali pořádně najíst. Potom se jednomu vězni začalo chtít na malou a trochu i na velkou, a tak s ním dozorce odešel stranou. A co myslíte – ostatní mezitím vzali roha. Dozorce se zrovna rozmýšlel, co si počne, když vtom se vězni začali jeden po druhém vracet zpátky. Nevzali jste do zaječích, ale vyrazili jste do nejbližších opuštěných domů, jestli tam nenajdete něco k snědku. Našli jste smažicí pánve, petrolejové lampy a sirky. Jídlo nesehnal nikdo.

Kromě tebe.

Po Öhmanově odchodu matka řekla otci, že se dveře musí opatřit zámky.

Co je to za pobřežní lágr? ptala jsem se. O jakém pobřežním lágru to Öhman mluvil?

Harrriet, co je to válečný vězeň? ptala se Agnes. A prrrroč musíme dát na dveřře zámky?

Zavřete pusu, řekl otec. Půjdem si lehnout, brzy bude tma.

Když jsem jí pomáhala se svlékáním a pak do noční košile, Agnes se svíjela a kroutila. Byla neklidná, protože věděla, že nepokojní jsou i ostatní, ale nechápala proč. Strýčkové se vrátili ze svých pochůzek, a než odešli k sobě na kutě, slíbili, že někde seženou zámky. Tu noc jsme si ale museli poradit bez nich. Otec neustále chodil na verandu, prý aby se nadýchal čerstvého vzduchu, a matka pochodovala z jednoho pokoje do druhého a vykukovala ven okny.

Sylva a Agnes usnuly jako první. Já usnout nedokázala ani za nic. V žádné poloze se mi neleželo dobře.

Uklidnila by ses laskavě? zabručela Harriet a já se snažila nehýbat. Harriet nakonec začala pravidelně oddechovat, jen občas sebou škubla. Možná se jí zdál tentýž sen, který se často zdával i mně – nad hlavou mi létají žitné chleby, ale nedosáhnu na ně, ať se natahuju sebevíc. Občas ve snu zírám k obloze a čekám, až některý z nich ztuhne v letu a spadne mi k nohám. Jenže to se nikdy nestane.

Chljeba.

Kráčel jsi po zmrzlém sněhu směrem ke mně stejně lehce jako ptáček. Z tvouj pohledné tváře čišela únava a hlad.

Když jsem sebou trhla, abych vzala nohy na ramena, pro sebe ně jsi zvedl ruku. Na rukávu jsi měl vyšité dvě svislé čáry.

Neboj se, řekl jsi. Samozřejmě rusky, ale i tak jsem ti porozuměla.

Nikoho jsem neviděla, pověděla jsem otcí bez jediného zaváhání.

Tvoje oči byly velké a hnědé jako ten chleba, o který jsi prosil. Ještě nikdo se na mě nepodíval tak velkýma a bezednýma očima jako ty. Nikdo.

NEVÍM, jestli ti o nás vyprávěli, když jsi byl malý. Bylo co vyprávět, věděl jsi vůbec, že existujeme? Vám od nás nic nehrozilo. Nám o vás naopak vykládali pořád. V deseti letech jsem o vás slyšela tisíckrát.

K desátým narozeninám jsem od matky dostala bibli vázanou v kůži a od otce obruč na hraní. Co si má dívka, která dostane takové dárky, myslet o životě? A co si má život myslet o ní? Život jsem milovala, ale nebyla jsem si jistá, jestli on tolik miluje mě; spíš jsem měla pocit, že se z něj vždycky snažím vytěžit o trochu víc, než je mi připravený dát. I svoji obruč jsem milovala, i když jsem se kvůli ní dostávala do potíží. Babi, otcova matka, se nad hračkou pohoršovala, člověk v ní akorát kroutil zadkem a ani k ničemu nebyla, jen se s ní marnil čas. Harriet mi záviděla a taky chtěla obručí točit, ale nenechala jsem ji cvičit a pořádala soutěže, ve kterých jsem vždycky zvítězila.

Babi nesnesla, když se někdo za něco považoval. Podívejte se na ni, myslí si o sobě, že je cirkusová opice, řekla mi. Přestaň s tím a chovej se jako člověk.

Chovat se jako člověk znamenalo pochopit, že nejsem jakýmkoliv způsobem odlišná.

Vyprávěla jsem ti někdy, že vůbec nejsi jediná Beata v tomhle kraji? zeptala se mě babi v kuchyni. Chtěla mě vychovávat, její hlas byl silný a řízný jako čerstvá pažitka.

Věc se měla tak, že v domě jménem Backa, nepříliš daleko od našeho břehu, kdysi dávno hospodařila jistá Beata Martintytärová. Ten příběh se stal před dvěma sty lety, když bylo v Hanku jen pět dalších domů: Gunnars, Östergård, Norrgård, Västergård a Södergård.

Jméno Södergård potom zmizelo ze všech záznamů, vykládala babi. O dno škopku škrabal písek, jak v něm červenou, lesknoucí se rukou míchala brambory. Zbylé domy zůstaly po staletí na svých místech, stejně jako historiky naší babi.

Odkud Beata pocházela, babi nevěděla. Ať už byla odkudkoliv, říkala, nějaký čas se v domě určitě cítila nesvá, ale potom si na něj zvykla a zamilovala si ho.

Za velké severní války Beatě z Backy stejně jako všem ostatním nezbylo než prchnout před ruským zhářstvím a drancováním na ostrovy. Domů se vrátili hned, jak to bylo možné, a z pozemků odklidili všechno, co na nich po požárech zůstalo. Domy pak postavili na chlup stejně jako předtím.

I ostatní domy měly svoje Beaty. V Östergårdu žila Beata Erikintytärová. I dcera nejmladšího syna Beaty z Backy se jmenovala Beata. V Norrgårdu byla Beata a k tomu Maria. Maria byla duševně zaostalá a špatně chodila, ale nějakým způsobem se z ní stala jediná žena v Hanku, která porodila nemanželské dítě. Každopádně jí bylo odpuštěno, vyprávěla babi, protože neměla tak docela všech pět pohromadě a nedokázala se bránit.

Odpuštění spočívalo v tom, že navzdory Mariině zločinu se ve farních záznamech vedle jejího jména neobjevilo potupné označení „ženština“ jako v případech jiných matek nemanželských dětí. Ty byly všechny přesporní, zdůrazňovala babi. Ne odsud.

Nesnášela jsem, když mě někdo vychovával. Na Beatách mi za mák nesešlo. Z vyprávění mi připadaly příčinlivé a nudné, přesně takové jako lidé, které babi s matkou obdivovaly. Postižená Maria mi naopak uhranula, i když mě její osud

zároveň děsil. Když babi vyřkla slovo „ženština“, přeběhl mi mráz po zádech.

A potom přišel šestnáctý srpen roku 1788, pronesla babi způsobem, jako by na zem shodila těžké břemeno.

Právě tehdy totiž vaše loďstvo zase jednou spustilo kotvy u ústí přístavu. Majitel železáren Hisinger se vás pokusil uplatit tím, že k vašim lodím poslal melouny ze svého skleníku. Melouny jste přešli bez povšimnutí, zato jste vystoupili na břeh, kde jste pálili, loupili a znásilňovali. Lidé prchali do dalekých vesnic. Někteří se schovávali ve skalních úžlabích. Dům Beaty Västergårdové shořel na popel stejně jako ten Beaty Gunnarsové a všech ostatních. Můj mladší bratr Cyrus mi psal z fronty, že v tomhle světě úplně všechno hoří, dokonce i říční a mořská voda, a co teprve krev – ta žhne plameny, které šlehají až k obloze.

Odtáhli jste a Beaty se i se svými muži vrátily na svoje pozemky spálené na uhel. Domy pak postavili navlas stejně jako předtím.

CO TO ZNAMENÁ, když má válečný vězeň na rukávu vyšité dvě svislé čáry? zeptala jsem se Harriet. Na dvorku jsme zrovna sbíraly dřevo a větve. Chtěly jsme je usušit a spálit v kamnech. Mráz nás štípal do uší, slunce mi zářilo za zády bílé jako měsíc. V tom světle byly Harrietiny oči kovově modré, měly barvu vážky. Tebe jsem viděla předešlý den.

Na ty čáry jsem se zeptala jakoby mimochodem, opatrně jsem vyčkávala na vhodnou chvíli. Harriet ale návnadu nespolkla. Kovové cvaknutí, když mrkla očima, a vážka roztáhla svá modrá křídla.

Proč se na to ptáš? zajímala se Harriet.

Jenom tak, pokrčila jsem rameny.

Kde jsi nějaké takové viděla? vyptávala se Harriet.

Nikde, odpověděla jsem. Někdo o nich mluvil, jak tu viděli bloumat toho vězně.

Na to si nepamatuju, řekla Harriet. Nevzpomínám si, že by někdo něco takového říkal. Kdo to řekl? Kdy? A kde to bylo, u nás ve světnici nebo kde? A komu? Já nic takového neslyšela. A to jsem tam byla celou dobu. Přece si musíš pamatovat, kdo to řekl.

Nepamatuju si to, namítlá jsem.

Ale pamatuješ, prohlásila Harriet a dívala se na mě po dlouhýma lesklýma modrýma očima.

Otec jednou viděl, jak vážce z pysku visí malá žabka. Je to strašlivý dravec, prohlásil, ale tak krásný.

Ale posléze:

Pojď spát ke mně pod peřinu, šeptne Harriet v temnotě, právě když si začnu myslet, že jsem jediná, kdo v té černé mrazivé prázdnotě bdí, a zadržuju dech, protože vzduch je jako ta nejjemnější skelná drť a pokud ji vdechnu, na místě umřu.

Tohle je jiná Harriet, ta, pod jejíž peřinou je vždycky horký den a jejíž záda jsou jako skála, do které předtím pražilo slunce. Jako dívka byla souměrně stavěná a urostlá, měla všechno, co sis jen mohl přát, a teď je z ní souměrně stavěná, urostlá žena. Nedostává se jí ani špetky představivosti, tu mám všechnu já, a proto je tak příjemné se o ni opřít a odpočinout si. O mě se opřít vyplatí, pokud se rád necháš podpírat dveřmi, okny nebo zrcadly.

TOALETNÍ STOLEK byl jediný kus nábytku, který matka chtěla, když si svého času vzala otce. Tehdy byla mladší než já teď, teprve osmnáctiletá. V létě přijela s mojí babičkou Inge do Hanka do lázní, kde si měla babička léčit nervy, ale během jejich zdejšího pobytu vypukla první světová válka. Babička onemocněla, zůstala tu, když se přes město přehnala válka, a potom umřela, ale můj otec matku zachránil a odvezl ji s sebou na ostrovy. Sem se vrátili hned, jak se odvážili, a když bylo zase možné uzavírat sňatky, vzali se. Babiččin hrob nikdy nenašli.

Otec chápal, co toaletní stolec pro matku znamená. Babička byla nepřilíš majetná knihovnice, ale matce poskytla vzdělání hodné dámy, a otci došlo, že ve hře je celá matčina minulost. A tak jí toaletní stolec sehnal – tedy, spíš ho sehnali Boije a Berte. Matka nevěděla, odkud stůl vzali, a ani to vědět nechtěla. Nejspíš pocházel z nějaké nezamčené letní vilky mezi Hankem a Stockholmem.

Stolec byl bílý, měl dvě úzké zásuvky a dlouhé štíhlé nohy, které se stáčely způsobem, že to vypadalo, jako by nábytek stál elegantně na špičkách jako okrasný psík. Stůl měl tři zrcadla a ta byla připevněná jedno k druhému malinkými mosaznými panty. Podle vyprávění babi sledovala, jak otec se strýčky vnášejí stůl dovnitř, s pěťmi opřenými v bok. Ne

kvůli tomu, že by se do její domácnosti nesměly nosit kradené věci – už tehdy byly všechny věci od strýčků kradené –, ale proto, že toaletní stůl byl podle ní bohapustý kus nábytku. Zbytečný, marnivý krám, který v počestném domě nemá co dělat. I ona nicméně věděla, že matka po stolku netouží kvůli jeho kráse. Nikdy nevysedávala před zrcadlem, v němž by se sama sobě obdivovala nebo se strachovala, že stárne a přichází o svůj půvab.

Odmala mi bylo jasné, že světy babi a matky se nesmějí míchat. Nikdy jsem třeba před babi nezmínila babičku Ingu – bylo to, jako by mi o ní matka zakázala mluvit, i když to neudělala. Věděla jsem naprosto přesně, jaká slova neříkat, když je babi na doslech, přestože mi to nikdo neporadil. Jedním takovým výrazem bylo nervové zhroucení. Babi na nervová zhroucení nevěřila. Podle ní se člověk mohl rozhodnout, jestli nějaké nervy má, nebo nemá, a pokud je neměl, nemusel se jimi zbytečně zaobírat. Rusák bylo zase slovo, které se neříkalo v doslechu matky. Když jako mladá trávila léto v lázních, její nejlepší kamarádka pocházela z Petrohradu. Bylo to okouzující děvče, oduševnělé a zároveň praktické po ruském způsobu, světaznalé, byť ještě nedosáhlo plnoletosti. Matka vyprávěla, že po vypuknutí války odsud ruští lázeňští hosté prchali na vozech s uhlím. Diamanty, které měly ženy v uších, se uprostřed sazí třpytily jako vzdálené hvězdy.

V té válce jsme byli na stejné straně jako vy, tenkrát jsme k vám ještě oficiálně patřili. Teď je to jinak. Když nám oznámili, že se vám Hanko pronajalo, válka trvala už sto pět dní a vy jste to tu stačili rozbombardovat na maděru. Seděli jsme v protiletectkých krytech, a když nebyly, tak v lese, strachem celí sinalí, lekaví a zošklivělí jako noční můry. Cyrus byl tou dobou na frontě tři měsíce a matka zestárla o třicet let.

Dali nám deset dní na to, abychom si sbalili všechnen svůj majetek, nechali klíče ve dveřích a odtáhli. Nestihli jsme ani